

3. Формування читацької компетенції учнів в контексті сучасної методичної парадигми. Науковий вісник Чернівецького національного університету «Серія педагогіка і психологія», 2016. Вип. 300. 184 -194 с.

4. Богданець-Білоskalенко Н. І. Формування читацької компетентності в учнів початкових класів. Проблема читання в сучасному інформаційному суспільстві: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф., (12 вересня 2019 р., м. Київ). Київ: Орion, 2019. 58 – 62 с.

5. Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. Методика читання : навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. 280 с.

О. В. Флячинська,
студентка ННІ педагогіки;
науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри початкової освіти та культури фахової мови **Гордієнко О. А.**
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Диференційований підхід до навчання учнів початкових класів

Сучасна система освіти в Україні розглядає навчання та виховання як наскрізний процес, що ґрунтується на формуванні в дитини найвищих людських цінностей шляхом орієнтації на її потреби та індивідуальні особливості. Умовно кажучи, дитина, яка підсвідомо відчуває, що людям, які з нею поряд, не байдужий її стан, бажання і можливості, в майбутньому проявлятиме таке ж ставлення до свого оточення. А що як не повага один до одного, прояв розуміння та підтримки має найвищу цінність людського буття? Люди різні у всьому світі, і в цьому полягає особливий колорит суспільства, його прагнення до пошуку взаєморозуміння, взаємодії та співпраці.

Цілком зрозуміло, що і в звичайному класі навчаються теж різні за складом характеру, психологічними особливостями, видом темпераменту та відповідно індивідуальними можливостями та потребами діти. Як у звичайній школі забезпечити всіх дітей однаковою підтримкою, орієнтуватися на потреби, здібності й зацікавлення кожного? Найефективнішим у цьому ракурсі є диференційований підхід, що дозволяє досягти результату високого рівня в питанні освіти та виховання. Враховуючи результати якості освітніх послуг, зазначену проблему ще не можна назвати дослідженою повною мірою. Скільки різних за потребами та можливостями учнів буде приходити до школи, то відповідно стільки ж і підходів буде винайдено і впроваджено. Але незмінним залишається те, що диференціація в умовах правильного підходу педагога та об'єктивної оцінки ним даних, чіткої системи методів і способів подолання проблем дозволяє досягти позитивного результату та очевидного підвищення рівня якості знань школярів.

Базовим структурним елементом в ланцюжку національної системи освіти є початкова школа, адже даному етапі розвитку особистості формується її навчальний потенціал. Початкова школа – це період, коли діти знайомляться з

багатьма новими поняттями, формуються компетентності учня та опановують ся освітні програми, що створює фундамент для продовження навчання за освітньою програмою основної школи.

Питання диференційованого підходу до навчання учнів в початкових класах може розглядатися як засіб реалізації якісного освітнього процесу в умовах формування Нової української школи.

На відміну від традиційного шкільного підходу, де весь клас отримує однакове завдання, диференціація означає, що педагог бере до уваги особливості кожного здобувача. Інструменти, які педагог використовує для навчання й оцінювання, мають бути справедливими та гнучкими, а також залучати до навчання всіх без винятку учнів [2, с. 25]. Тут складно не погодитися з поглядами П. І. Сікорського, який індивідуалізацію та диференціацію розуміє як організовану форму занять, коли класи комплектуються за індивідуальними можливостями учнів і індивідуальним темпом навчання [8].

Освітній досвід демонструє, що кількість учнів, які мали високий або достатній рівень знань в початкових класах, вже в середній школі зменшується. Така тенденція є результатом неповноцінного використання навчального потенціалу школярів, невмілого застосування продуктивних творчих методів та прийомів роботи на уроках з обдарованими або ж, навпаки, з відстаючими чи можливо, педагогічно занедбаними дітьми.

Водночас проблема диференційованого підходу до навчання є недостатньо науково вивченою та розробленою і не реалізується в повному обсязі в практиці роботи початкової школи. Одним із дієвих способів подолання вказаного недоліку вважаємо залучення *диференційованого підходу* тому, що він стимулює та активізує пізнавальну діяльність учнів, сприяє свідомому засвоєнню матеріалу, коригує розумову діяльність учнів, розвиває їхні здібності та стимулює творчість, виховує самостійність мислення, допомагає виокремити головне у виучуваному матеріалі, підвищує ефективність процесу засвоєння знань, сприяє усуненню формалізму в оцінюванні знань учнів, привчає учня самостійно працювати.

Досвідчені педагоги вважають, що використовувати диференційований підхід можна на всіх етапах будь-якого уроку в початковій школі. Оскільки в практичній роботі вчителю на уроці дуже важко орієнтуватись на різні фактори, практично він не може організувати роботу одночасно більш, ніж з 2-3 групами. Якщо розглянути звичайний клас, де навчаються різні за характером, типом темпераменту, особливостями сімейного виховання, і відповідно мотивацією до навчання учні, можна умовно поділити клас на так звані гетерогенні групи, орієнтуючись на три рівні навчальних досягнень – високий, середній і початковий. Розглянемо для прикладу зазначені групи учнів.

Група І. Учні мають високий рівень активності мислення. Вони швидше за інших абстрагують та узагальнюють навчальний матеріал. Тому їм не можна пропонувати ті самі завдання, що й слабшим учням. Такі дії педагога знижують розумову активність дітей, їх інтерес до навчання, а також це може бути

передумовою виникнення так званого зверхнього ставлення до інших учнів, які виконують завдання повільніше за них.

Група 2. Школярі з середнім рівнем активності, їх процес пізнання проходить повільніше. Чинники такого результату можуть бути різними – відсутність цілеспрямованості, недостатня мотивація, невміння зосереджуватися на головному, нестійка увага, брак системи вивчення навчального матеріалу. Імпульсом для стимулювання пізнавальної діяльності у таких дітей є застосування допоміжних дидактичних засобів, які необхідно використовувати, організовуючи диференційовану роботу.

Група 3. Учні з початковим рівнем знань. Щоб посилити сприймання змісту навчального матеріалу, необхідні опорні слова і речення, консультаційні картки, навідні запитання й інші допоміжні засоби, які забезпечують перехід до творчості.

Наведемо приклад поетапної реалізації диференційованого підходу до навчання учнів початкових класів, що заснована на техніці формувального оцінювання "Світлофор". Учні мають набір з 3 цеглинок LEGO (червоного, помаранчевого, зеленого), попередньо визначаємо колір відповідного завдання. Діти викладають перед собою цеглинку, колір якої відповідає завданню, що вони виконують.

Реалізацію диференційованого підходу з використанням системи різнорівневих вправ можемо продемонструвати на прикладі фрагмента уроку української мови в першому класі на тему "Букви всі знаємо, слова вивчаємо". Метою цього уроку є вчити учнів працювати зі словами рідної мови, відновлення слів, каліграфічне списування, малюнкові диктанти, складання словосполучень і речень, пояснення значень слів, знаходження слів за їх значеннями, ознаки слів за їх будовою.

На першому етапі уроку дітям пропонується каліграфічна хвилинка. В класі є категорія дітей, які швидко та охайно записують літери, іншим потрібен деякий час, щоб виконати завдання. Учні першої групи додаємо ускладнення діяльності, пропонуємо придумати слова на прописані літери, скласти з ними речення, скласти слово з декількох прописаних літер, придумати цікаву розповідь-казку про одну з літер. Фантазувати можна і далі, але основне завдання – задіяти учнів з вищим рівнем пізнавальної активності до діяльності, яка спрямована на розвиток креативного мислення.

На наступному етапі уроку, актуалізації опорних знань, пропонуємо завдання "Малюнковий диктант".

Завдання (червона цеглинка): написати слово з опорою на ілюстрацію. Діти, що виконали це завдання, показують цеглинку наступного рівня (помаранчеву) і мають можливість перейти на наступний рівень.

- Ускладнення 1 (помаранчева цеглинка). Самостійна робота, робота в парах. Утворити словосполучення чи речення з цим словом. Поставити запитання другу про предмет.

- Ускладнення 2 (зелена цеглинка). Робота в парах, групах. Скласти вірш, загадку з одним зі слів.

○ Творча робота 3. (самостійна робота). Придумати розповідь, поділитися власним досвідом, історією про зображені предмети.

Наступний етап уроку, вивчення нового матеріалу.

Завдання: вчимося складати та записувати речення з поданих слів.

Вправа 1. Скласти речення з поданих слів та записати його.

Ускладнення 1. Порахувати кількість слів у реченні. Скласти схему речення.

Ускладнення 2. Творче завдання. Придумати продовження "А що може бути далі....?"

Наступний етап, узагальнення та систематизації знань.

Вправа 1. Вставити пропущені літери і списати слова.

Ускладнення 1. Об'єднати слова у групи: за значенням слова, за складовою, звуковою будовою.

Ускладнення 2. Скласти сенкан до слова на вибір.

Творча робота. Придумати коротку розповідь, використавши всі слова.

Завдяки такій класифікації і розподілу посильних завдань для різних груп, що враховують індивідуальні особливості дітей, вчитель отримує унікальну можливість розширити можливості та потенціал учнів з високим рівнем знань, довести свою значимість та реалізувати прагнення бути корисними у навчанні інших дітей. Натомість учні, які мають середній рівень досягнень, отримують вмотивовану можливість набути нових навичок завдяки прагненню досягти вищих результатів. Здобувачі з низьким рівнем знань набувають умінь та навичок не тільки за зразком учителя, а й на прикладі своїх однолітків, що, як відомо, є більш рушійною силою у процесі формування знань, умінь і навичок дітей за їх віковими особливостями.

Передовий педагогічний досвід рекомендує здійснювати поступовий перехід від колективних форм роботи учнів до частково самостійних і повністю самостійних у межах уроку або системи уроків у процесі використання диференційованих завдань. Такий підхід дає можливість учням брати участь у виконанні завдань, складність яких зростає.

Висновки. Отже, застосування диференційованого підходу до навчання учнів в початкових класах має неабиякий вплив на підвищення якості освітнього процесу та розвитку системи національної освіти. Врахування індивідуальних психологічних, соціальних та інших особистісних особливостей кожного учня забезпечує комфортне і безболісне середовище, яке повною мірою сприяє засвоєнню навчального матеріалу. Педагог, який прагне покращити якісний показник знань своїх вихованців, досягти позитивного ставлення дітей до навчального процесу як важливого етапу в житті кожної людини, обов'язково повинен віднайти найефективніші форми використання диференційованого підходу до дітей з якими працює, щоб досягти найвищої освітньої мети та сформувати майбутнє розвинене високотехнологічне суспільство.

Список використаної літератури

1. Володько В.М. Індивідуалізація й диференціація навчання: понятійно-категорійний аналіз. *Педагогіка і психологія*. 2007. 356 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посібн. 4-е вид., стереотипне. Київ: Академвидав, 2012. 616 с..
3. Гребінець Н. Сайт вчителя. [Електронний ресурс], <http://hrybynets.blogspot.com/>
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
5. Дубинчук О.С. Диференційоване навчання: сподівання, реалії, проблеми. *Початкова школа*. 2004. № 12. С.10-14.
6. Освіта в Україні [Електронний ресурс] <https://op.ua/news/osvita-v-ukraini>
7. Методичні рекомендації для організації освітнього процесу в початкових класах. [Електронний ресурс], <https://www.schoollife.org.ua/instruktyvno-metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-organizatsiyi-osvitnogo-protsesu-ta-vykladannya-navchalnyh-predmetiv-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osvity-u-2022-2023-navchalnomu-rotsi/>
8. Сікорський П.І. Від диференційованого навчання до його диференціації / наукова стаття. Рецензент: Ю. І. Мальований, 2013. 9 с. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua>
9. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посіб. (Серія "Альма-матер"). 3-тє вид. стер. Київ : Академвидав, 2009. 560 с.

Т. В. Яковишина,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти
(Рівненський державний гуманітарний університет)

Артпедагогіка в інклюзивній освіті

Сучасний інтеграційний процес, що має місце в суспільстві, економіці, мистецтві, педагогіці, призвів до появи нових суміжних галузей знань: інтегративної педагогіки, етнопедагогіки, лікувальної педагогіки, реабілітаційної педагогіки, артпедагогіки тощо. Це відбулося завдяки збільшенню та накопиченню обсягу знань у галузях педагогіки та психології, поширенню освітніх процесів і формуванню різноманітних якостей в інших галузях знань. У результаті маємо нові концепції виховання і навчання, розроблено стандарти базової освіти, досліджено теоретичні основи та методики виховання дітей, зокрема і дітей з порушеннями розвитку, а також удосконалюється специфіка освітнього процесу в інклюзивних закладах освіти.

Артпедагогіка є синтезом 2-х галузей наукового знання (мистецтва, педагогіки), що забезпечують розробку теорії та практики педагогічного, корекційноспрямованого процесу в художньому розвитку учнів та питання формування основ художньої культури через мистецтво та художнотворчу